

 [Bøger \(https://www.historie-online.dk/boger\)](https://www.historie-online.dk/boger)

[Temaer \(https://www.historie-online.dk/temaer-9\)](https://www.historie-online.dk/temaer-9)

(/)
[HistorieLab \(https://www.historie-online.dk/historielab\)](https://www.historie-online.dk/historielab)

[Arkiv \(https://www.historie-online.dk/arkiv\)](https://www.historie-online.dk/arkiv)

[Bliv medlem \(https://www.historie-online.dk/bliv-medlem\)](https://www.historie-online.dk/bliv-medlem)

 (/)

> [Kunst - Arkitektur - Haver - Design - Mode \(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode)

> [Bøger \(https://www.historie-online.dk/boger\)](https://www.historie-online.dk/boger) > [Anmeldelser \(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5)

> [Ufortalte historier](#)

← [Forrige artikel \(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-vaerk\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-vaerk)

Ufortalte historier

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 432

Del artikel:

([https://www.facebook.com/sharer/sharer.](https://www.facebook.com/sharer/sharer.u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-)

[u=https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-)

[5-5/kunst-arkitektur-haver-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-)

design-mode/ufortalte-

historier)

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/kunst-arkitektur-haver-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-)

[design-mode/ufortalte-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/ufortalte-)

historier) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[5-5/kunst-arkitektur-haver-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[design-mode/ufortalte-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[historier&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

Jannie Rosenberg Bendsen, Svava Riesto og Henriette Steiner

Ufortalte historier om kvinder, køn og arkitektur i Danmark

Strandbergs forlag 2023

Af Ning de Coninck-Smith

Knud Bergholt var min ven Jes' far. Jeg husker ham som en høj, hvidhåret mand med en skøn hustru Bitten, mor til fire børn, der underviste i yoga. Et rigtig powerpar, som boede i et smukt indrettet stort parcelhus i Hjortekær, nord for København.

Men Knud var selvfølgelig andet og mere end det, han var ingeniør og ansat i firmaet Chr. Ostenfeld og W. Jønsson. I januar 1961 landede der en opgave på hans skrivebord, som han formentlig havde svært ved at sige nej tak til.

gentofte kommune tilbød arkitekterne Karen og Ebbe Clemmensen 100.000 kr., hvis de sammen med Ostenfeld og Jønsson ville lave et forprojekt til en svømme- og idrætshal, der skulle ligge i forbindelse med Gentofte stadion. Det anlæg, som Arne Jacobsen havde projekteret i tilknytning til et stadion under krigen, var nemlig aldrig blevet opført.

Nu var det imidlertid andre tider, nu handlede det om at gøre gode tider bedre, og hvad var mere nærliggende end at forsyne Gentoftes borgere med en svømmehal til gavn og glæde for unge, gamle og børn.

Resten vil for mange være en kendt historie. Det nye anlæg fandt sin endelige plads i Kildeskoven, og endnu en medarbejder sluttede sig til trekløveret, havearkitekten Agnete Muusfeldt. Hun havde god forstand på en skulpturel udnyttelse af arealets mange træer. Det skyldtes hendes uddannelse som gartner, men ikke mindst de eksperimenter, hun foretog hjemme i sin egen rækkehusave i Virum. Det med eksperimenterne var hun ikke ene om. Hendes fraskilte mand var havearkitekten Erik Mygind, der havde projekteret haveanlæggene omkring den bebyggelse, som parret boede i ved Åbrinken i Virum. Han var også manden bag Hulebyen, en selvorganiseret og børnedrevet skrammellegeplads for kvarterets værste rødder. Den gik der anarki i omkring 1960, stort samtidig med at parret blev skilt.

Historien om Kildeskovshallens tilblivelse er blot et ud af fem meget indholdsrige kapitler i denne bog om kvinders bidrag til dansk arkitekturhistorie. Hvor de øvrige kapitler anlægger en mere klassisk arkitekturbiografisk tilgang med vægt på de kvindelige arkitekter og byplanlæggeres projekter, skildrer dette kapitel i højere grad arkitektur som et resultat af mange samvirkende, krydsende og konfliktende processer. Materialitet og æstetik var ikke altid entydigt forbundne, fremgik det med slet skjult tydelighed, når ingeniør Bergholt holdt foredrag om loftets bærende stålkonstruktion.

Bergholt er stort set, hvis ikke den eneste mand, der kommer til orde i bogen, om end det fremgår, at kvinderne både samarbejdede med og hentede inspiration hos deres mandlige partnere. For at gøre livet lettere, tegnede flere af disse arkitektægtespar deres egen bolig. Det gjaldt også familien Clemmensen, hvis hus var så bekvemt indrettet, at husmoren, altså Karen kunne gå til og fra tegnestuen. Hvordan kvinderne selv oplevede denne situation, må man ofte gisne om. En undtagelse er Karen Clemmensen, som indimellem gav luft for sine frustrationer.

Skilsmisser hørte tydeligvis til dagens orden, ligesom der er flere eksempler på, at når storken havde været forbi, opgav kvinderne arkitektdrømmene, eller de fandt en plads, der var forenelig med klassiske kvindelige dyder eller som kunne kombineres med mand og børn, f.eks. køkken-, udstillings- eller boligarkitekt. Det gjaldt såvel Karen Clemmensen som det danske elementkøkkens grand old lady Ulla Tafdrup og hendes forgænger på området Ingrid Møller Dyggve. Sidstnævnte kortlagde køkkenets vigtigste funktioner. Hendes funktionelle køkken var tegnet til den moderne husmor, der ikke havde hjælp. Hun var tidligt ude med den ide, mere præcist et år, inden præsentationen af det mere velkendte Frankfurterkøkken. Alt sammen skete i årene 1926-27, hvor funktionalisme gradvist satte sit præg på hverdagens design og arkitektur.

Bogens præmis er, at disse mange kvinders liv rummer ufortalte historier. Og det gør den godt, om end mange af dem har været portrætteret – ikke med samme grundighed i Dansk kvindebiografisk Leksikon – og flere, fx Susanne Ussing har fået ny opmærksomhed i de senere år. I en tid, hvor kvinderne fylder flere og flere af pladserne ud på arkitekt- og havebrugsuddannelserne, er bogen naturligvis mere end velkommen. Den viser, at kvinder ofte tog afsæt i den menneskelige skala og i landskabets historiske spor i deres arbejde med arkitektur og byplanlægning – men den viser også, at uden velfærdsstaten havde kvindernes kamp for at få en plads i arkitektverdenen været endnu vanskeligere. Opførelsen af skoler, institutioner, svømmehaller og socialt boligbyggeri skabte rum til eksperimenter og fornyelser, der rakte langt ud over de borgerlige villaer og store have- og parkanlæg, som de første generationer af kvindelige arkitekter og gartnere var beskæftigede med i Danmark og i udlandet.

Man kunne have valgt andre kvinder, som daginstitutionsbyggeren Tutti Lütken eller byplanlæggere som Jeanne Morville, Ingrid Gehl (som vist egentlig var psykolog) eller Karen Klíxbüll – og der er givetvis utallige andre, der kunne komme på tale. Jeg savner også et kapitel om kvinder som forretningsdrivende, en lang række af de skildrede kvinder havde jo deres egen tegnestue, men hvordan var det mon at arbejde for dem – og hvordan var det at drive tegnestue som kvinde, hvad mødte de ude på byggepladserne, og hvordan var forhandlingerne med entreprenører og kommuner?

Det ændrer imidlertid ikke ved, at resultatet af forfatterens gravearbejde i Mediamstream, lokalhistoriske arkiver, forretningsarkiver og i private samlinger i høj grad er interessant. Man bliver klogere og mere opmærksom af at læse i og bladre i denne bog, og bogen uddyber en række af de temaer, der blev slået an på den velbesøgte udstilling Kvinder skaber rum på Dansk arkitektur Center i 2022. Nye sider træder frem, som Anne Marie Rubins samarbejde med fotografen Gerda Tosti Nielsen om at dokumentere Christina i 1975 til brug for undervisningen på byplanlæggeruddannelsen på det, som dengang hed Aalborg Universitetscenter.

Det er en bog, der kræver tid til fordybelse, kapitlerne har en høj informationstæthed, der er mange navne og steder at holde styr på (dog afhjulpnet af et register) og gentagelser. En pudsig detaljer er noter på noter, altså noter, som har noter, ligesom billedteksterne kunne være mere uddybende i stedet for klip fra

brødteksten. Bogens illustrationer, hvor mange fotografier, hentet fra private gemmer blander sig med Karen Clemmensens akvareller, er et helt kapitel i sig selv. Layoutet er interessant, en mellemting mellem en coffee table bog og en afhandling med mange sider med et enkelt billede eller ganske lidt tekst. Ikke så bæredygtigt kan man måske godt tillade sig at mene og i kontrast til bogens afsluttende kapitel. Her hedder det nemlig, at forfatterens ønske er at skubbe arkitektbranchen i en mere menneskelig og retfærdig retning til gavn for mennesker og økosystemer. I den sammenhæng er valg af papir og layout vel ikke helt ligegyldigt. [Historie-online.dk, den 17. oktober 2023]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-vaerk>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

▶ **ARKITEKTUR TIL GRÆNSEN**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/arkitektur-til-graensen>)

▶ **MALEREN ANNA ANCHER**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/maleren-anna-ancher>)

▶ **FRANSK KUNST PÅ ORDRUPGAARD**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/fransk-kunst-paa-orstrupgaard>)

TV-tips, uge 50, 2023

Bl.a. en dokumentar om bygningen af Hoover Dam

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-50-2023>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ikerasak>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/guldsmykker-paa-norrdjursland>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/online-kursus-i-danmarkshistorie-paa-engelsk>) (<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-60-lanser>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-49-2023>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/vintersolhverv-paa-fyrkat-5752>)